

A katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés fejlődése és jövője

Development and future of higher education in disaster management

Vass Gyula Géza

Dr. PhD. intézetvezető, habilitált egyetemi docens,
tűzoltó ezredes
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
vass.gyula@uni-nke.hu

Kátai-Urbán Lajos

Dr. PhD. tanszékvezető, habilitált egyetemi docens,
tűzoltó ezredes
Nemzeti Közsolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
katali.lajos@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány elkészítésének célja értékelni a katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés kialakításának és fejlesztésének főbb eredményeit és tapasztalatait, s ennek alapján meghatározni a jövőbeni oktatásfejlesztési intézkedések célját és tartalmát.

Módszertan: A tanulmány keretében elkészített hatásvizsgálat bemutatja a katasztrófavédelmi felsőoktatási képzések szervezeti fejlődéstörténetét, a képzések jelenlegi helyzetét, szakmai és tudományos megalapozottságát, továbbá strukturált javaslatokat tesz a lehetséges képzésfejlesztésekre.

Megállapítások: Az egységes katasztrófavédelmi rendszer megteremtésével párhuzamosan folyt a felsőfokú katasztrófavédelmi képzés kialakítása és fejlesztése. A jogelőd szervezetek bázisán 2012-től működő Katasztrófavédelmi Intézet végzi – az egyetemi stratégiák és a megrendelői igények mentén – a katasztrófavédelemben részt vevő szervezetek szakembereinek felsőoktatási képzését. A rendvédelmi felsőoktatás keretében kialakított képzési portfólió lehetőséget biztosít a katasztrófavédelem alap- és mesterképzésének, szakirányú továbbképzéseinek a katasztrófavédelem jogi szabályozási, szakmai, műszaki és tudományos fejlődésnek megfelelő korszerűsítésére.

Érték: A tanulmány keretében feldolgozott katasztrófavédelmi felsőoktatási szervezet- és intézményfejlesztési tapasztalat megfelelő alapot biztosít a képzés megrendelői és hallgatói igényeknek megfelelő magas szintű biztosításához.

Kulcsszavak: felsőoktatás, katasztrófavédelem, oktatásfejlesztés, rendészet

Abstract

Aim: The aim of the study is to evaluate the main results and experiences of the establishment and development of higher education in disaster management, on the basis of which to determine the aim and content of future educational development measures.

Methodology: The impact study prepared within the framework of this paper introduces the organizational development history of the higher education courses in disaster management, the current situation of the courses, their professional and scientific substantiation, and makes structured proposals for possible education developments.

Findings: The Institute for Disaster Management, which has been operating based on predecessor organizations since 2012, provides higher education training for professionals in organizations involved in disaster management, in line with university strategies and beneficiary needs. The training portfolio developed within the framework of law enforcement higher education provides an opportunity to modernize the basic's and master's degree education in disaster management and its professional training courses in accordance with the legal, professional, technical, and scientific development of disaster management itself.

Value: The disaster management higher education's organization and institutional development experiences processed in the framework of present study provide an adequate basis for ensuring a high level of education that meets the needs of beneficiary institutions and students as well.

Keywords: higher education, disaster management, education development, law enforcement

Bevezetés

A katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvény (a továbbiakban: Kat.) irányadó rendelkezésének megfelelően, miszerint „*a katasztrófavédelem nemzeti ügy, melynek egységes irányítása állami feladat*” [Kat. 1. § (1) bekezdés], a hazai katasztrófavédelmi felsőoktatás létrehozásának és fejlesztésének területén is folyamatosan megmutatkozott az állami irányítás meghatározó szerepe. E hatás nyomán követhető egyrészt a megrendelői képzési igények meghatározásában, valamint a felsőoktatási szervezet- és intézményrendszer kialakulásában és fejlődésében. Ezzel a folyamattal párhuzamosan a katasztrófavédelmi feladatrendszer tűzvédelmi, polgári védelmi és iparbiztonsági szakterületeinek szabályozási,

szervezeti, eljárási és módszertani sajátosságai megjelentek a katasztrófavédelmi felsőoktatásban is. A fejlődés másik fontos eleme az volt, hogy az elmúlt több mint két évtizedben – a közigazgatás rendszerének felülvizsgálatával párhuzamosan – a katasztrófavédelmi igazgatás a rendészeti igazgatás részeként alakult ki. Ezáltal a rendvédelmi szervezetek és a hivatásrendek közötti együttműködés egyik fő alkotmányos célkitűzése volt az állampolgárok életének és egészségének, az anyagi javaknak, valamint a természeti környezetünknek a magas szintű védelme (Góra, 2021).

A fentiekből adódóan a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen (a továbbiakban: NKE) meglévő katasztrófavédelmi felsőoktatási rendszer szervezen kapcsolódik a rendészeti felsőoktatási képzés intézményrendszeréhez. A tanulmány szerzői egyetértenek Christián László és szerzőtársainak megállapításával, miszerint a Rendészettudományi Karnak (a továbbiakban: RTK) mint az egyetem „szellemi műhelyének a hallgatói révén biztosítható egy olyan rendészeti értelmiségi utánpótlás, amely a szükséges rendészeti szocializáció mellett magas fokú jogi és szakmai felkészültséggel rendelkezik” (Christián, Hautzinger & Kovács, 2021).

A Katasztrófavédelmi Intézet (a továbbiakban: KVI) az RTK egyik oktatási egysége, ahol államtudományi képzési területen folyik rendészeti felsőoktatási tevékenység. Az intézet képzési portfóliójába tartozik a Katasztrófavédelem alapszak és a Katasztrófavédelem mesterszak. A katasztrófavédelem alapképzés során a hivatásos katasztrófavédelmi szervezetekben betöltendő első tiszti beosztásban ellátandó szakmai tevékenységre készítik fel a hallgatókat, míg a mesterképzés a katasztrófavédelem szakembereinek rendészeti vezetővé válásához ad megfelelő szakirányú képzettséget. A katasztrófavédelmi felsőoktatás kiemelt feladata – a katasztrófavédelmi tisztképzésen túl – a tűzvédelemmel, a polgári védelemmel, valamint az iparbiztonsággal foglalkozó felsőfokú végzettséggel rendelkező szakember-utánpótlás biztosítása is, amely a katasztrófavédelem különböző szakterületi szabályozásának hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezetek, önkormányzatok és társadalmi szervezetek szakember-utánpótlása érdekében történik. A képzések alap- és mesterképzésben, valamint szakirányú továbbképzésben folynak. Az alapképzési szakon önálló szakképzettséget eredményező, speciális szaktudást biztosító katasztrófavédelmi szervező végzettség szerzhető katasztrófavédelmi művelti, tűzvédelmi és mentésirányítási, valamint iparbiztonsági szakirányon. A mestervégzettséget szerzettek jelentkezhetnek az egyetem PhD doktori képzésére is (URL1).

A katasztrófavédelmi felsőoktatást jellemzi még a széles körű együttműködési igény is, mivel a szakfeladatok ellátása „folyamatos és időszerű információcserét, valamint a feladatok időbeni és térbeli szinkronizálását igényli” (Berek, Földi & Padányi, 2020). A KVI oktatási célkitűzése valamennyi képzési

szinten – ennek megfelelően – a hon- és rendvédelmi szervek együttműködési tevékenységét érintően is kiemeltté vált.

Jelen tanulmányban a szerzők bemutatják a katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés szervezeti fejlődéstörténetének főbb jellemzőit, kapcsolódását a rendészeti felsőoktatási képzéshez, a KVI-ben folyó képzések tartalmát, valamint a jövőbeni fejlesztés lehetséges irányait.

A katasztrófavédelmi felsőoktatás áttekintő szervezeti fejlődéstörténete

A katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés történeti előzményei között a tűzoltótisztképzés előtörténetét kell számba venni. A hazai tűzoltótisztképzés szorosán kötődik a magyar tűzoltóképzés szervezeti fejlődéstörténetének egyes mozzanataihoz. A témában született publikációk közül kiemelkedik Bleszity Jánosnak, a KVI alapító intézetvezetőjének a munkássága, amelynek áttekintő összefoglalását végzik el a következőkben a szerzők.

Az ipari forradalom eredményeként önkéntesen megalakult első tűzoltóságok (Arad, 1835) és tűzörsegek (Óbudai Hajógyár, 1855) alapvető feladatuknak tekintették a tüzek eloltását, illetve a bajba jutottak mentését. A tűzrendészeti pátenst hármass felosztása (tűzmegeelőzés, tűzoltás, tűzvizsgálat) a jelenlegi tűzoltóképzés alapvető szakmai felosztását adták meg. A Magyar Országos Tűzoltó Szövetség 1870-ben történt megalakulásakor egyik fő feladatának határozta meg, hogy megszervezze – a vármegyék tűzoltó tanfolyamaira épülő – egységes hazai tűzoltóképzést. A két világháború között a tűzoltóság szakmai felkészítése már kiegészült a légoltalmi oktatási feladatokkal is (Bleszity, 2011a).

A jogszabályi előírások egyre több műszaki és közigazgatási ismerettel rendelkező tűzoltótiszt szolgálatba állását igényelték. A második világháborút követően létrejött az ország egészét átfogó állami tűzoltóság, amikor is létrehozták a Tűzoltó Tisztképző Tanosztályt. A tűzoltó tisztképzés 1963–1971. évek között a BM Akadémia Tűzoltó Tagozatán folyt, ahol kétéves nappali és hároméves levelező képzéseket szerveztek. A BM Rendőrtiszti Főiskola megalakulását követően a tisztképzés változatlan formában már a BM Tűzoltó Iskola keretein belül folyt. Az 1981-es esztendő jelentős változást eredményezett, mivel az Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskolán megkezdődött a tűzvédelmi üzem-mérnök képzés. Ebben az évben kezdte meg a működését a BM Tűzvédelmi Kiképző Központ is. A rendszerváltozást követően a tűzvédelmi oktatást és kutatást végző szervezeti egységek közös irányítás alá kerültek. A tűzvédelmi üzem-mérnöki képzés továbbra is az Ybl keretei között folyt (Bleszity, 2011b).

Az Országgyűlés 1999. év nyarán fogadta el a *katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről szóló törvényt 1999. évi LXXIV. törvényt*, amely egyrészt lehetővé, másrészt szükségessé tette a képzési szervezeti rendszer módosítását. Ennek eredményeként döntés született a Rendőrtiszti Főiskolán főiskolai szintű katasztrófavédelmi oktatás létesítésére (Bleszity, 2011b).

2000. szeptember 1-jén létrejött a Katasztrófavédelmi Tanszék. 2004 szeptemberében indulhatott a katasztrófavédelmi szak nappali tagozatán a tisztképzés. A bolognai képzési rendbe történő áttérést követően az oktatás a rendészeti igazgatási szak katasztrófavédelmi szakirányán folytatódott. A 2009/2010-es tanévtől a képzés levelező tagozaton kibővült a tűzvédelmi specifikációval is. A főiskolai gyakorlati oktatást és képzést folyamatosan támogatta a Katasztrófavédelmi Oktatási Központ. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen (továbbiakban: ZMNE) 2006-tól indult védelmi igazgatási szakon folyt katasztrófavédelmi képzettséget nyújtó alap- és mesterképzés. A védelmi igazgatás alapképzési szakon katasztrófavédelmi, tűzvédelmi és tűzoltó, valamint önkormányzati védelmi szakirányokon lehetett tanulmányokat folytatni. Ugyancsak a ZMNE-n indult a katasztrófavédelmi mérnöki mesterképzés is. Az alap- és mesterképzési szakokon végzettek számára a végzettség megszerzését követően a katasztrófavédelmi igazgatás, a tűzvédelmi igazgatás, a tűzoltóság és a köz-igazgatás, továbbá a különféle gazdasági ágazatok is alkalmazási lehetőséget biztosítottak (Bleszity, 2012).

Katasztrófavédelmi felsőoktatás fejlődése a Nemzeti Közszolgálati Egyetem szervezetében

Az egységes katasztrófavédelmi rendszer 2012. évi létrehozásával párhuzamosan folyt a katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés kialakítása és fejlesztése. 2012. évben az NKE szervezetében létrehozott KVI az egyetemi stratégiák és a BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (a továbbiakban: BM OKF) mint megrendelő igényei szerint végzi oktatásfejlesztési, oktatási és tudományos tevékenységét (Bleszity, 2012). Az intézet 2019. évig az oktatási rektorhelyettes irányításával karközi intézetként működött, majd az RTK kari intézeti szintű szervezeti egysége lett. A KVI feladata a képzés területén a katasztrófavédelmi közszolgálati hivatásra történő felkészítés, a rendvédelem rendszerében működő katasztrófavédelmi közszolgáltatások támogatása, illetve a katasztrófavédelmi hatáskörök, feladatok és kötelezettségek végrehajtásában érintett szervezetek hatékonyságának növelése felsőoktatási és

tudományos kutatási feladatok végrehajtásával. A KVI kezdetben három szakanszékből álló szervezetének kialakítása párhuzamosan folyt az NKE intézményfejlesztési terveivel és intézkedéseivel együtt. Az egyetem és a BM OKF közötti együttműködési megállapodás szabályozza jelenleg is a megrendelői igények teljesítéséhez szükséges személyi és technikai feltételek rendelkezésre bocsátását (Vass, 2017).

A KVI folyamatosan követte a BM OKF-nél 2012. évtől az egységes katasztrófavédelmi rendszer kialakításával lezajlott szervezeti és minőségi változásokat. A KVI a szakalapítási és indítási munkálatokat a BM OKF szakmai elvárásai alapján hajtotta végre. Az intézet a védelmi igazgatási alap- és mesterképzési szakok kifuttatásával párhuzamosan 2013-tól katasztrófavédelmi alapképzést, majd 2016-tól katasztrófavédelmi mesterképzést indított be. A 2016/2017-es tanév végén kifutott a védelmi igazgatási mesterképzés és a védelmi igazgatási alapképzés. A KVI-ben az oktatás a katasztrófavédelem alap- és mesterképzésben a budapesti Hungária körúton lévő egyetemi telephelyen folyik.

2020. évtől van lehetőség a katasztrófavédelemhez érkező diplomával rendelkező munkatársak számára a rendvédelmi szervező szakirányú továbbképzési szak katasztrófavédelmi tagozatán történő, három félév időtartamú tanulmányok folytatására a felsőfokú szakmai végzettség megszerzése érdekében. A KVI létrehozása óta eltelt időszak vezetési, szakmai, oktatási, tudományos kutatási és együttműködési tevékenységének áttekintésére első alkalommal a 2016. évben lezajlott sikeres intézmény- és programakkreditáció keretében került sor. A KVI-nél kialakított képzési szerkezet a felsőfokú alap- és mesterképzéstől a doktori tanulmányokig kimunkált és szervezetileg működő rendszert alkot, ennek létrehozása az elmúlt tíz év eredménye. Az elmúlt évek képzésfejlesztésének hozománya, hogy az intézetnél bevezetésre került az iparbiztonsági, valamint a tűzvédelmi és mentésirányítási szakirányokon a nappali költségtérítéssel képzési forma, amely az érintett gazdálkodó szervezetek szakember utánpótlását hivatott biztosítani. A katasztrófavédelem szakokon végzettek számára elhelyezkedési lehetőséget a hivatásos katasztrófavédelmi szerv mellett az önkéntes és létesítményi tűzoltóságok, a közigazgatási szervek, továbbá a gazdasági szervezetek is biztosítanak. A képzésekre jelentkezők létszáma évente rendre többszöröse a felvehető keretnek. Az intézet által a jogelőd intézményektől átvett védelmi igazgatási alap- és mesterképzések 2015. évvel záródó kifuttatását az intézet eredményesen hajtotta végre. Az intézet oktatóinak döntő része a katasztrófavédelmi szerveknél és külföldön is szerzett vezetői, szakirányítói és szakértői gyakorlatot. Egyedi szakkérdésekben az oktatásba bevonásra kerülnek a katasztrófavédelem szerveinek vezetői és szakértői, mértékadó iparvállalatok biztonsági szakértői (Vass, 2018).

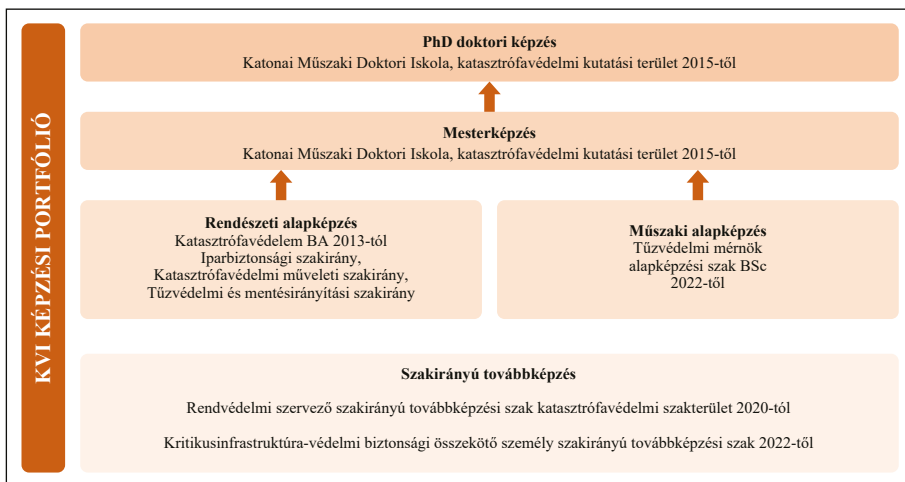
A BM OKF-el történő rendszeres és szervezett együttműködés jelentősen növeli az oktatás minőségét, és lehetőséget biztosít a legújabb szakmai követelmények azonnali integrálására az oktatásba és kutatásba. Az alapképzés során a tűzoltó tiszttjelölti hallgatók az öthetes rendészeti alapfelkészítést követően 40 órás alapszintű gyakorlati tűzoltó képzést kapnak, valamint a szakirányoknak megfelelően többek között veszélyesáru-szállítási ellenőri, Katasztrófavédelmi Műveleti Labor vizsgát tesznek, elsősegély, kényszerítő eszközök alkalmazási és gépjárművezetői tanfolyamon vesznek részt. A tűzoltótisztjelölt hallgatók szakmai gyakorlatukat a katasztrófavédelmi szerveknél végzik. A hallgatók részt vesznek továbbá az NKE Önkéntes Katasztrófavédelmi Szolgálatának tevékenységében, valamint a Zuglói Önkéntes Tűzoltó Egyesületnél tűzoltói készenléti szolgálatot tudnak adni. Az egyetem Közös Közszolgálati Gyakorlatain évente valamennyi végzős hallgató részt vesz. A hallgatóknak lehetőségük van az intézet kutatási munkájában történő részvételre, amely a tudományos diákköri dolgozatok, szakdolgozati, diplomamunka, konferencia előadások, tudományos cikkek formájában valósul meg. Bevezetésre került a demonstrátori program. A hallgatói tehetséggondozás egyik legfontosabb eszköze a Szent Flórián Katasztrófavédelmi Szakkollégium, amely 2020. évben jött létre. A KVI Katasztrófavédelem alapszakára bevonult elsőéves hallgatók tiszttjelölt jogállásba kerülnek. A rendészeti alapfelkészítés intenzív szakaszát követően a tiszttjelöltek a Rendvédelmi Tagozat és a KVI oktatásszervezési osztály felügyelete alatt tanulnak (Vass, 2018).

Az államigazgatási szervezetek tevékenységét megalapozó jogi és igazgatási képzés mellett megjelent a katasztrófavédelmi és azon belül elsősorban a tűzvédelmi jogi szabályozás végrehajtásában érintett gazdasági szereplők képzési igénye is, amely szükségessé teszi a jelen kor egyre változó tűzvédelmi mérnöki képesítési kompetenciákkal és tervezői jogosultsággal rendelkező magas színvonalon képzett szakemberek felkészítését. Ezt egészítik ki a BM OKF tapasztalatai is, amelyek azt mutatják, hogy a hivatásos katasztrófavédelmi szervek részére is szükséges az érintett gazdasági szereplők szakembereivel azonos szintű képesítéssel rendelkező tűzvédelmi mérnök képzettségű szakemberek alkalmazása. A tűzvédelmi mérnöki képzés NKE bázisán történő létrehozása az intézet kiemelt fejlesztési feladata lett. A szaknak a létesítési eljárása lezárult. Az új szakon a szakindítási folyamat eredményeként 2022 szeptemberében kezdődhet meg a képzés (Vass, 2019).

Az elmúlt két év oktatásfejlesztési előkészítő munkájának köszönhetően 2022. februárjától kritikusinfrastruktúra-védelmi biztonsági összekötő személy szakirányú továbbképzési szak indult, amelynek a célja olyan korszerű jogi és szakmai ismeretekkel rendelkező szakemberek képzése, akik komplex módon képesek a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos üzemeltetőt

érintő biztonsági összekötői szakmai feladatok ellátására. A képzést a KVI a BM OKF-vel történő együttműködésével és szakmai támogatásával indította el. Az intézet jelenlegi képzési portfólióját az 1. számú ábra mutatja be részletesen ([URL1](#)).

1. számú ábra: Az RTK KVI képzési portfóliója 2022-évből

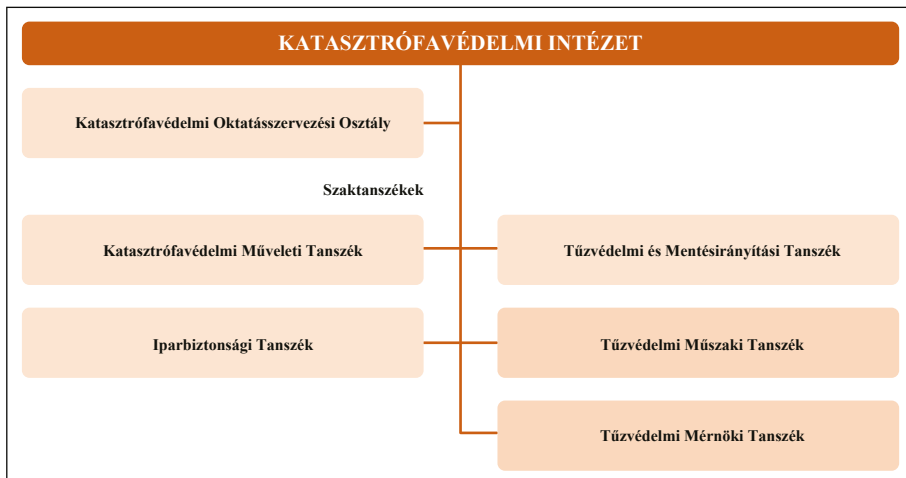
Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

Az intézet kutatási-fejlesztési és innovációs feladatait az NKE szaktevékenységének rendszerében és annak egyetemi szintű stratégiája alapján végzi, és igazodik a BM OKF éves kutatási célkitűzéseivel. A tudományos kutatás a szaktanszék bázisán működő kutatóműhelyekben folyik. A Ludovika Campus Projekt II. ütemében tervezetten 2026. évben valósulhatnak meg a katasztrófavédelmi speciális képzési központ szükséges létesítményei, amelyek nemzetközi szinten is egyedülállóan fogják biztosítani mind a meglévő katasztrófavédelmi alap- és mesterképzés, mind a tűzvédelmi mérnöki alapképzés oktatási feltételeit. Az intézet szaktanszékei a képzés területén együttműködnek – a szakmaspecifikus képzési követelmények teljesítése érdekében – más felsőoktatási intézményekkel, többek között az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karával, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építőmérnöki Karával, vagy a Semmelweis Orvostudományi Egyetemmel. Az intézet nemzetközi szintű képzési együttműködése alapvetően az Erasmus program által nyújtott lehetőségeken, valamint a szlovákiai Zsolnai Egyetemmel és a Romániában lévő kolozsvári Babes Bolyai Tudományegyetemmel meglévő bilaterális kapcsolatokon alapszik. A nemzetközi tevékenység fejlesztése keretében együttműködés

folyik a szlovákiai Zólyomi Műszaki Egyetemmel, a varsói Tűzvédelmi Egyetemmel és az újvidéki Műszaki Főiskolával. Az intézet ezen túl többek között ausztriai, dél-afrikai, egyesült államokbeli, kínai, németországi, oroszországi szakmai tudományos kapcsolatokkal is rendelkezik (Vass, 2018).

A KVI szervezete a jelen fejezetben leírt képzésfejlesztési eredményekhez igazítottan jelenleg a 2. számú ábrán bemutatott szervezeti egységekből áll. A KVI létszáma (2020. június 30-án) összesen 28 fő. Az intézet oktatói létszáma összesen 18 fő főállású és öt fő rész munkaidős oktató. Mindösszesen négy fő oktató még nem rendelkezik PhD tudományos fokozattal, akik az egyetemi doktori iskolákban folytatják tanulmányaikat. Az intézet oktatási és tudományos tevékenységét segíti három fő professor emeritus, akik tevékenyen részt vállalnak többek között a doktori PhD-képzésben is. Az intézet oktatói részt vesznek az egyetem PhD katonai műszaki és rendszertudományi doktori képzésében is. A KVI gondozásában 2021/2022. tanév tavaszi félévében 370 fő hallgató folytatta tanulmányait, amelyek közül alapképzésben 42 nappali képzési rendben tanuló tűzoltótisztjelölt, kilenc fő nappali önköltséges, négy fő mongol hallgató a Stipendium Hungaricum ösztöndíj keretében, valamint 201 fő levelező hallgató tanult. A katasztrófavédelem mesterképzésben 78 levelező képzési rendben tanuló hallgató vesz részt, míg a kritikusinfrastuktúra-védelmi biztonsági ösztöndíj szakirányú továbbképzési szakon 82 fő hallgató tanul (forrás: NKE RTK KVI). A tanulmányi és oktatásszervezési feladatokat az intézet önállóan végzi.

2. számú ábra: Az RTK KVI szervezeti felépítése 2022-évb

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A KVI adatai szerint az intézet tíz évvel ezelőtti alapítása óta a kifutó képzésnek számító védelmi igazgatás alapképzésén 237 fő, míg a mesterképzésén 334 fő szerzett oklevelet. A KVI 2013. évben indult katasztrófavédelem alapképzésén 720 főnek, míg a 2016. óta folyó mesterképzésen 166 főnek adott ki eddig az intézet diplomát.

A katasztrófavédelmi alap- és mesterképzés szakmai elismertsége megfelelő, azonban a szerzők véleménye szerint jogszabályváltoztatási kezdeményezés szükséges a végzettségek elismertségének növelése érdekében. Az iparbiztonsági felsőfokú alapvégzettség lehetőségét kell adjon a veszélyes anyagokkal foglalkozó és küszöbérték alatti üzemek biztonsági dokumentációit készítő szakemberrel szemben támasztott képzettségi követelmények teljesítéséhez, valamint a veszélyes anyagokkal foglalkozó üzemeknél alkalmazott veszélyes ipari védelmi ügyintézői munkakör betöltéséhez. Ezen túl fontos az is, hogy az alapképzésre épülő katasztrófavédelmi mesterképzési végzettséggel el lehet látni hivatásos katasztrófavédelmi szerveknél is felsőszintű végzettséghez kötött tűzoltósági és ügyeleti szakterületi beosztásokat is.

A KVI felsőoktatási képzésfejlesztésére jelentős hatással van a rendészeti igazgatás és azon belül a katasztrófavédelmi igazgatás fejlődése, amely meghatározza a megrendelő szervezet közvetlen képzési igényét. Ezt egészíti ki a katasztrófavédelmi feladatokat ellátók – nem államigazgatáshoz tartozó különféle szervezetek – szakemberigénye. A következőkben a KVI jövőjét meghatározó képzésfejlesztési eredményeket foglaljuk össze.

Tűzvédelmi mérnökképzés a katasztrófavédelmi felsőoktatásban

Az elmúlt öt év legjelentősebb és legátfogóbb képzésfejlesztési intézkedése a tűzvédelmi mérnök alapképzési szak szaklétesítéséhez és szakindításához kapcsolódott. A nyolc féléves időtartamú képzés létrejöttét és tartalmát többféle szakmai indok befolyásolta. Az államigazgatási szervezetek tevékenységét megalapozó jogi és igazgatási képzés mellett megjelent a tűzvédelmi jogi szabályozás végrehajtásában érintett gazdasági szereplők képzési igénye is, amely szükségessé teszi a jelen kor egyre változó tűzvédelmi mérnöki képesítési kompetenciákkal és tervezői jogosultsággal rendelkező magas színvonalon képzett szakemberek felkészítését. Ezt egészíti ki a KVI 2012. évi megalakulása óta eltelt időszak oktatási, valamint a BM OKF tapasztalatai, amelyek azt mutatták, hogy a hivatásos katasztrófavédelmi szervek részére is szükséges az érintett gazdasági szereplők szakembereivel azonos szintű képesítéssel

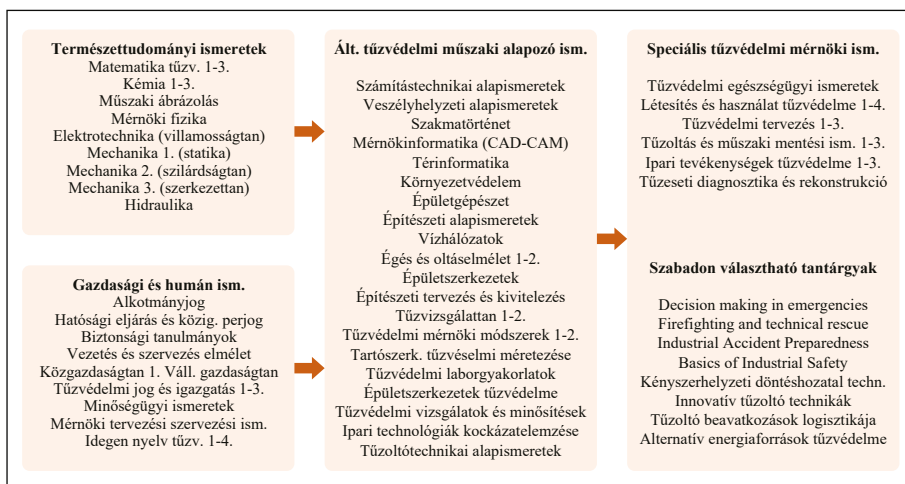
rendelkező tűzvédelmi mérnök képzettségű szakemberek alkalmazása (Cséplő, Kátai-Urbán & Vass, 2018).

A végzett szakemberek a munkájuk során alkalmassá válnak komplex műszaki feladatok – szakmai, környezeti, társadalmi és etikai szempontokat egyaránt mérlegelő – megoldására, valamint hazai szakmai szervezetek egységeinek irányítására. Az oklevelet szerzett tűzvédelmi mérnökök képesek lesznek az adott szervezetben önálló szakmai munkavégzésre, kellő gyakorlat megszerzésével mérnöki feladatok ellátására, továbbá olyan mélységű elméleti ismeretekkel rendelkeznek, amelyek birtokában képesek a képzés második ciklusban történő folytatásához.

A tűzvédelmi mérnök alapképzés létesítésének és indításának célja alapvetően a következő képesítési jogkörökhöz kötött mérnöki (műszaki) tevékenység végzéséhez szükséges jogosultságokhoz és ismeretekhez kötődnek. Ilyen jogosultság és ismeretek szükségesek a tűzvédelmi tervezői tevékenység folytatásához, a tűzvédelmi szakértői tevékenység végzéséhez, az építmények tűzvédelme, a tűzoltó technikai eszközök, az ipari tűzvédelem, a tűzvizsgálat, a beépített tűzvédelmi berendezés tervezőre és kivitelezőre vonatkozó ismeretek megszerzéséhez, a gazdálkodó szervezetek tűzvédelmi szakágazataiban történő munkavégzéshez, valamint a hivatásos katasztrófavédelem tűzvédelmi mérnöki ismereteket igénylő munkaköreiben való tevékenységhez (Vass, Kátai-Urbán & Cséplő, 2018).

A végzettség felhasználható továbbá a gazdálkodó szervezetek tűzvédelmi szakágazataiban foglalkoztatott felsőfokú szakképesítéshez kötött katasztrófavédelmi, polgári védelmi, iparbiztonsági és tűzvédelmi beosztásokhoz tartozó műszaki tervezési, szervezési, elemzési és értékelési feladatok végrehajtásához. A szakon végzettek lényeges alkalmazási területe továbbá a hivatásos katasztrófavédelem tűzoltósági és ügyeleti szakterületén, az önkormányzati, a létesítményi tűzoltóságok, illetve az önkéntes tűzoltó egyesületek tűzvédelmi szakbeosztásaiban végrehajtandó műszaki mérnöki feladatok ellátása. A tűzvédelmi mérnöki végzettség felhasználható lesz még az iparbiztonsági szakterületekhez kapcsolódó képzettségi követelmények esetében is, mint a veszélyes ipari védelmi ügyintéző, a biztonsági összekötő személy, a veszélyesáru-szállítási ügyintéző, sugárvédelmi szakember feladatainak ellátásához is. A képzés ismertköreit a 3. számú ábra mutatja be részletesen ([URL2](#)).

3. számú ábra: A tűzvédelmi mérnök alapképzés ismeretkörei

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A tűzvédelmi mérnök alapképzésre tervezetten mesterképzés fog épülni az alapképzés első évfolyamának kibocsátásakor 2026-évtől kezdődően.

Biztonsági összekötő szakirányú továbbképzés szerepe a felsőoktatásban

A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény (továbbiakban: Lrtv.)¹ alapján az ágazati kijelölő hatóság biztonsági összekötő személy foglalkoztatására kötelezi a létfontosságú rendszerelem üzemeltetőjét. Az Lrtv. felhatalmazása alapján a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról szóló 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet (Lrtv. Vhr.)² pedig megállapítja a biztonsági összekötő személy képzési követelményeit. A rendelet 2023. július 1-jétől képzettségi követelményként iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséget ír elő az üzemeltető számára. A jogszabályi képzési követelményeknek a fent jelzett időtartamig történő teljesítése jelentős számú üzemeltető részére nem biztosítja

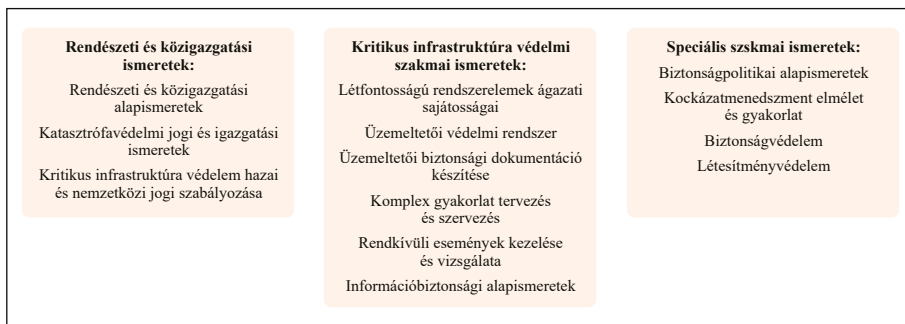
1 Lrtv. 2. § (7) bekezdés b) pont.

2 6. § (2) bekezdés.

a megfelelő képzettségű biztonsági összekötő személy alkalmazását. Ennek érdekében a BM OKF kezdeményezte kritikusinfrastruktúra-védelmi biztonsági összekötő személy szakirányú továbbképzési szak létesítését és indítását az RTK KVI bázisán. A két féléves képzés célja olyan korszerű jogi és szakmai ismeretekkel rendelkező szakemberek képzése, akik komplex módon képesek a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos üzemeltetőt érintő biztonsági összekötői szakmai feladatok ellátására. A végzettek alkalmasak lesznek a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos biztonsági összekötő személy munkakör betöltésére ([URL 3](#)).

A képzés a BM OKF együttműködésével és szakmai támogatásával folyik. A hallgatók számára a BM OKF hatósági és iparbiztonsági szakterületi képviselői a hatályos jogi szabályozókon túl a mindennapi végrehajtásban is jól alkalmazható módszereket, valamint a biztonsági környezet változásaira reagáló újdonságokat mutatták be. Fontos eleme a képzésnek az ágazati sajátosságok kérdésköre is, amelyet az egyes kijelölő hatóságok – energia, közlekedés, pénzügy, egészségügy, honvédelem – képviselői és meghívott szakemberek gyakorlatközpontú megközelítéssel ismertetnek. A képzés keretében szerezhető ismereteket a 4. számú ábra mutatja be részletesen. ([URL 4](#)).

4. számú ábra: A biztonsági összekötő képzés ismeretkörei

Forrás: A szerzők saját szerkesztése.

A képzésre felsőfokú végzettséggel rendelkező szakemberek jelentkezhetnek, akiknek a képesítési követelményeknek megfelelően szükségük van a szakirányú iparbiztonsági felsőfokú végzettségre is.

PhD-tanulmányok a katasztrófavédelmi tudományos kutatás fejlesztése érdekében

A katasztrófavédelmi tudományos tevékenységet két oldalról lehet vizsgálni. A katasztrófavédelmi tudományos munka egyrészt „*meghatározó módon kapcsolódik a rendészettudományhoz tartozó diszciplínákhoz, illetve érinti a hadtudomány egyes vetületeit is*” (Ambrusz & Vass, 2020). Másrészt pedig szorosan kapcsolódik a katonai műszaki tudományokhoz, mivel „*a katasztrófavédelmi műszaki kutatásoknak a társadalom katasztrófákkal szembeni ellenálló képességének növelését, a sérülékenységének csökkentését, valamint a normális működési rendjéhez való mielőbbi visszatérés elősegítését, a rugalmasság növelését kell szolgálnia*” (Bleszity, Földi, Haig, Nemeslaki & Restás, 2016).

A katasztrófavédelmi PhD doktori képzésen részt venni elsősorban az NKE Katonai Műszaki Doktori Iskolájában, a Hadtudományi Doktori Iskolában és a Rendészettudományi Doktori Iskolában lehetséges. A Katonai Műszaki Doktori Iskolában (a továbbiakban: KMDI) 2014-től önálló védelmi igazgatási, majd ezt felváltva 2015. évtől „Katasztrófavédelem” önálló kutatási terület működik. A KMDI-ben működő katasztrófavédelem kutatási terület tevékenysége keretében az intézet oktatói és a BM OKF tudományos fokozattal rendelkező szakértői, témavezetői és oktatói feladatokat látnak el. Az intézet méretéhez képest jelentős számú, esetenként angolul is felvehető kutatási téma és tantárgy hirdetése valósul meg, amelyek a tűzvédelem, a polgári védelem, az iparbiztonság, a vízügyi igazgatás és a honvédelmi igazgatás műszaki szakterületén biztosítanak alapot a doktoranduszi tanulmányokhoz és disszertációs tevékenységhez. A Katasztrófavédelmi Kutatási Területen – a KVI tanszékenként szervezett kutatóműhelyeinek bázisára támaszkodva – 26 fő doktorandusz tanul. További tíz fő abszolutóriummal rendelkező hallgató készül a fokozatszerzési eljárásra. Kiemelkedő eredménynek számít, hogy a kutatási terület hallgatói közül 2015. évtől kezdődően összesen 27 fő szerzett PhD tudományos fokozatot. Jelenleg öt fő hallgatónak van folyamatban fokozatszerzési eljárása ([URL 5](#)).

A kutatási terület tevékenységéhez a KVI és együttműködő szervezetei adják a bázist. Az intézet és a kutatási terület tudományos munkájának céljaul elsősorban az egységes katasztrófavédelmi rendszer tevékenységéből adódó műszaki, vezetési és szervezési szakmai-tudományos problémák megoldása vált. A katasztrófavédelem szervezetében a közelmúltban megjelent új feladat- és hatáskörök újabb kihívás elé állítják az oktatás és kutatás képviselőit. A kutatási témák célkitűzései között immár nyomatékosabban megjelent a katasztrófavédelmi hatósági szervezet- és intézményrendszer fejlesztésének, illetve a beavatkozás kultúrájáról a megelőzés kultúrájára történő áttérés szakmai igénye is. A kutatási

témák között ma már ott vannak a katasztrófavédelem iparbiztonsági és vízügyi hatósági jog-, intézmény- és eszközrendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó kutatási feladatok. A kutatási témák vezetői és az iskola oktatói főként a KVI oktatói állományából és a katasztrófavédelem területén dolgozó, doktori fokozattal rendelkező szakemberek közül kerülnek ki (Kátai-Urbán & Vass, 2019).

A jövő nagy lehetősége lesz a tűzvédelmi mérnökképzésben rejlő jelentős szakmai és tudományos potenciál, amely a szerzők álláspontja alapján középtávon a tűzvédelmi mérnöki mesterképzés, valamint a mérnöki és műszaki szakterületen megjelenő új belső és külső oktatók munkásságának köszönhetően használható fel.

Témahirdetésre került továbbá sor a Rendészettudományi és a Hadtudományi Doktori Iskolában is, ahol egy fő szerzett katasztrófavédelmi témakörben PhD doktori tudományos fokozatot. Fontos megjegyezni, hogy a rendészettudományi doktori képzés területén a különleges jogrendet, a válságkezelést és a katasztrófavédelmet érintően a fejlesztés igénye és lehetősége is adott, amelyet a szerzők véleménye szerint hathatósan támogatni szükséges.

Összegzés, következtetések

Jelen tanulmányban a szerzők rövid szervezeti fejlődéstörténeti kitekintést követően – a rendészeti felsőoktatás keretében – vizsgálták az NKE-n és jogelőd intézményeiben működő katasztrófavédelmi képzések oktatási és tudományos hátterét. Az intézet és jogelőd szervezetei több mint két évtizede végzik felsőoktatási tevékenységüket, amelynek fő célkitűzése, hogy biztosítsa a hivatásos katasztrófavédelmi szervezet részére alapfeladatai ellátásához szükséges, magasan kvalifikált, a legkorszerűbb elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkező tisztii utánpótlás bázisát. Ennek egyik része a tűzoltótisztjelölt hallgatók katasztrófavédelmi közszolgálati hivatásra történő felkészítése, másrészt a katasztrófavédelem állománya részére a továbbtanulás, a felsőfokú végzettség lehetőségének megteremtése. Ezen túlmenően a rendvédelem rendszerében működő katasztrófavédelmi közszolgáltatások támogatása, illetve a katasztrófavédelmi hatáskörök, feladatok és kötelezettségek végrehajtásában érintett állami és gazdálkodó szervezetek hatékonyságának növelése is kiemelt célként fogalmazódott meg.

Megállapítható, hogy a – BM OKF Humán Szolgálattal együttműködésben – a KVI a gyakorlatorientált és szakmaspecifikus alapképzésének kialakítása és a képzés folyamatos fejlesztése terén bevezetett intézkedései révén a NKE-n eredményes és hatékony felsőoktatási felkészítést végez, továbbá a hallgatók

szervezeti szocializációjához jelentős mértékben hozzájárul a Rendvédelmi Tagozat kialakítása és a tisztjelölti jogviszonyból fakadó lehetőségek.

A már meglévő képzések eredményességének, hatékonyságának növelése mellett fő feladat az intézet oktatási portfóliójának a folyamatosan jelentkező képzési igényekhez történő igazítása, amely elsődlegesen a tűzvédelmi mérnöki alapképzés 2022. év szeptemberi indításának előkészítését jelentette.

A szerzők arra a következtetésre jutottak, hogy a tűzvédelmi mérnökképzési alapszakon folyó képzés létrehozása a tűzvédelem és az iparbiztonság területén tervezői, ellenőri, szakkivitelezés-irányítási vagy katasztrófavédelmi hatósági tevékenységben széles körű ismeretekkel rendelkező szakemberek képzését biztosítja. A tűzvédelmi mérnök alapképzés során a képesítési jogkörökhöz kötött mérnöki (műszaki) tevékenység végzéséhez szükséges szakképzettség megszerzése az elsődleges cél. Megállapítható az is, hogy a tűzvédelmi mérnöki képesítési feltételeket biztosító ismeretanyag megszerzéséhez komplex, egymásra épülő alapismereti, mérnöki és tűzvédelmi szakmai ismereti tantárgyak keretében oktatott ismeretanyag átadására van szükség. Ehhez természetesen a mérnökképzés alapvető infrastrukturális feltételeit is biztosítani szükséges.

A biztonsági összekötő szakirányú továbbképzés a BM OKF irányítása mellett és a jogi szabályozás teljesítésében érintett szakterületi oktatóknak a bevonásával folyik, amely lehetővé teszi a friss jogalkalmazási gyakorlat megfelelő szintű érvényesítését.

A katasztrófavédelmi képzési portfólió csúcán helyezkedik el a PhD doktori képzés, amely az NKE szakirányú képzést folytató doktori iskoláiban valósulhat meg eredményesen. Megállapítható, hogy a doktori képzés eredményesen hozzájárulhat a katasztrófavédelmi szakterületek jog-, intézmény- és eszközrendszeinek fejlesztéséhez. A végzett munka eredményessége a képzést végző oktatók és hallgatók együttműködésén alapul, amelyhez elsődleges segítséget a KVI-n kívül a megrendelői igényeket meghatározó katasztrófavédelem tud nyújtani.

Felhasznált irodalom

- Ambrusz J. & Vass Gy. (2020). Katasztrófavédelem a hadtudomány és a rendészettudomány határán. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *A hadtudománytól a rendészettudományig – társadalmi kihívások a nemzeti összetartozás évében* (pp. 41–50). Magyar Hadtudományi Társaság.
- Berek, T., Földi, L. & Padányi, J. (2020). The Structure and Main Elements of Disaster Management System of the Hungarian Defence Forces, with Special Regard to the Development of International Cooperation. *AARMS*, 19, 17–26. <https://doi.org/10.32565/aarms.2020.1.2>
- Bleszity J. (2011a). *A magyar tűzoltóképzés vázlatos története*. Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár.

- Bleszity J. (2011b). *140 éves a magyar tűzoltóképzés*. Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár.
- Bleszity J. (2011c). *10 éve alakult a Katasztrófavédelmi Tanszék a Rendőrtisztviselői Főiskolán*. Tűz- és Katasztrófavédelmi Szakkönyvtár.
- Bleszity J. (2012). Megalakult a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Katasztrófavédelmi Intézete. *Védelem Katasztrófavédelmi Szemle*, 19(3), 58–60.
- Bleszity J., Földi L., Haig Zs., Nemeslaki A. & Restás Á. (2016). Műszaki kutatások és hatékony kormányzás. *Hadmérnök*, 11(3), 221–242.
- Cséplő Z., Kátai-Urbán L. & Vass Gy. (2018). A tűzvédelmi mérnöki képzéshez szükséges szakmai feltételek vizsgálata. *Hadmérnök*, 13(1), 153–167.
- Christián L., Hautzinger Z. & Kovács G. (2021). A magyar rendészeti felsőoktatás jelene és jövője. *Magyar Rendészet*, 21(Klsz), 53–72. [https://doi: 10.32577/mr.2021.1.ksz.4](https://doi.org/10.32577/mr.2021.1.ksz.4)
- Góra Z. (2021). A katasztrófavédelmi felsőoktatás fejlesztése a rendészeti képzés rendszerében. In: Boda J. & Tóth Nikolett, Ágnes (Szerk.), *50 éves a rendészeti felsőoktatás* (pp. 125–129). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Kátai-Urbán L. & Vass Gy. (2019). Katasztrófavédelmi PHD doktori képzés és kutatás. *Védelem Tudomány*, 4(3), 165–184.
- Vass Gy. (2017). Gondolatok a katasztrófavédelmi felsőoktatásról. *Védelem Tudomány*, 2(1), 188–203.
- Vass Gy. (2018). A katasztrófavédelmi képzés helyzete a rendészeti felsőoktatás rendszerében. In: Dobák I. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 659–667). Dialóg Campus Kiadó, Nordex Kft.
- Vass Gy. (2019). A felsőfokú katasztrófavédelmi képzés új irányai. In: *Épületek tűzvédelme a tervezéstől a beavatkozásig – tudományos konferencia előadásai*. Nemzeti Közszerológiai Egyetem.
- Vass Gy., Cséplő Z. & Kátai-Urbán L. (2018). Iparbiztonsági mérnöki kompetenciák fejlesztése a hazai felsőoktatási képzésben. *Védelem Tudomány*, 3(1), 71–84.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Katasztrófavédelmi Intézet*. <https://kvi.uni-nke.hu/>

URL2: *Tűzvédelmi mérnök alapképzési szak*. <https://kvi.uni-nke.hu/oktatas/tuzvedelmi-mer-noki-alapkepzes>

URL3: *A kritikusinfrastruktúra-védelmi biztonsági összekötő személy szakirányú továbbképzési szak*. <https://kvi.uni-nke.hu/felvetelizoknek/kritikusinfrastruktura-vedelmi-biztonsagi-osszekoto-szemely-szakiranyu-tovabbkepzesi-szak>

URL4: *Először vizsgáznak a biztonsági összekötő képzés hallgatói*. <https://kvi.uni-nke.hu/hirek/2022/06/03/eloszor-vizsgaznak-a-biztonsagi-osszekoto-kepzes-hallgatoi>

URL5: *Katonai Műszaki Doktori Iskola*. <https://kmdi.uni-nke.hu/>

Alkalmazott jogszabályok

1999. évi LXXIV. törvény a katasztrófák elleni védekezés irányításáról, szervezetéről és a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek elleni védekezésről
2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról
2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről
- 65/2013. (III. 8.) Korm. rendelet a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Vass Gy. J. & Kátai-Urbán L. (2022). A katasztrófavédelmi felsőoktatási képzés fejlődése és jövője. *Belügyi Szemle*, 70(10), 2135–2152. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.10.12>